

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

2023 № 4 (172)

Головний редактор

С. М. Шуміло

Шеф-редактор

С. О. Павленко

Заступники головного редактора

В. О. Дятлов,
О. Б. Коваленко

Відповідальний секретар, науковий редактор

В. В. Шуміло

Випускові редактори

К. Г. Борисенко,
С. Р. Молочко, С. А. Токареєв

Редакційна рада

І. М. Аліференко, Г. В. Боряк, О. Я. Гаранін, І. Б. Гирич, С. Л. Лаєвський,
Р. В. Маньковська, Ю. А. Мицик, О. П. Моця, Г. В. Папакін, Н. Б. Реброва,
О. П. Реєнт, Т. Розен, О. Г. Самойленко, В. А. Смолій,
О. С. Шеремет, С. В. Шумило

Редакційна колегія

А. М. Боровик, С. Ф. Веремєєв, О. М. Веремейчик, Г. В. Вертієнко, О. І. Галенко,
В. О. Дятлов, Я. В. Капранов, О. Б. Коваленко, І. В. Кондратьєв, П. Кролл, Т. Льоннгрєн,
Є. М. Луняк, С. М. Ляшко, О. О. Маврін, Є. Остапчук, А. М. Острянка, В. М. Пекарчук,
С. М. Плохій, В. М. Половець, О. А. Пригарін, О. Я. Рахно, Г. Хаусман, В. Г. Ченцова,
О. Є. Черненко, Д. Чишмеджиев, Н. В. Шліхта, К. М. Ячменіхін

З 02.07.2020 р. журнал включено до **категорії Б**
Переліку наукових фахових видань України,
публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт
зі спеціальностей **032 “Історія та археологія”** і **035 “Філологія”**

Статті журналу індексуються в **Google Scholar** та **OpenAIRE**

Журнал видається за фінансової підтримки з обласного бюджету Чернігівської області
в рамках обласної Програми підтримки розвитку інформаційної
та видавничої сфер Чернігівщини на 2023–2024 роки

Міністерство юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації Серія КВ № 23837–13677Р від 03.04.2019

ISSN-print: 2518-7422
ISSN-online: 2518-7430

Адреса редакції: проспект Миру, 13, кабінет 106, м. Чернігів, 14021, Україна
Телефони для довідок: +38-(050)-282-2075; +38-(63)-255-8821

E-mail: siverian.chronicle@gmail.com
Старий сайт журналу: siver-litopis.cn.ua
Новий сайт журналу: sl-journal.com.ua

© Редакція «Сіверянського літопису», 2023

INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE OF THE NAS OF UKRAINE
M. S. HRUSHEVSKYI INSTITUTE OF UKRAINIAN ARCHEOGRAPHY AND
SOURCE STUDIES OF THE NAS OF UKRAINE
T. H. SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY «CHERNIHIV COLEHIUM»
NATIONAL ASSOCIATION OF LOCAL RESEARCHERS OF UKRAINE

SIVERIAN CHRONICLE

SCIENTIFIC JOURNAL

2023 № 4 (172)

Editor-in-Chief

S. Shumilo

Managing Editor

S. Pavlenko

Deputies of the Editor-in-Chief

V. Diatlov,
O. Kovalenko

Executive Secretary, Scientific Editor

V. Shumilo

Technical Editors

K. Borysenko,
S. Molochko, S. Tokariev

Editorial Council

I. Aliferenko, H. Boriak, O. Haranin, I. Hyrych, S. Laievskyyi, R. Mankovska, O. Motsia,
Yu. Mytsyk, H. Papakin, N. Rebrova, O. Reient, T. Rosén, O. Samoilenko, V. Smolii,
O. Sheremet, S. Shumylo

Editorial Board

A. Borovyk, S. Veremeev, O. Veremeichyk, H. Vertiienko, O. Halenko, V. Diatlov,
Ya. Kapranov, O. Kovalenko, I. Kondratiiev, P. Kroll, T. Lönnngren, E. Lunyak, S. Liashko,
O. Mavrin, J. Ostapczuk, A. Ostrianko, V. Pekarchuk, S. Plokyh, V. Polovets, O. Prigarin,
O. Rakhno, G. Hausmann, V. Chentsova, O. Chernenko, D. Cheshmedzhiev, N. Shlikhta,
K. Yachmenikhin

Since 02.07.2020 this Journal is included in the **category B**
of the List of scientific professional publications of Ukraine,
whose publications are included in the results of dissertations
in specialties **032 “History and Archaeology”** and **035 “Philology”**

Journal articles are indexed in **Google Scholar** and **OpenAIRE**

The journal is published with the regional budget support of Chernihiv region
within the Program
of information and publishing industry development in Chernihiv region for 2023–2024

Ministry of Justice of Ukraine. Certificate of State Registration of the Print Media
Series KV № 23837–13677R from 03.04.2019
ISSN-print: 2518-7422
ISSN-online: 2518-7430

Address of the Editorship: 13/106 Peace Avenue, Chenihiv, 14021, Ukraine
Phone for reference: +38-(050)-282-2075; +38-(063)-255-8821
E-mail: siverian.chronicle@gmail.com
Old journal site: siver-litopis.cn.ua
New journal site: sl-journal.com.ua

© Editorship of the «Siverian chronicle», 2023

ЗМІСТ

У глибокі віки

<i>Черненко О.</i> Чернігівській звір з Борисоглібського собору	7
<i>Ліхтей І.</i> Політичні віражі: відносини чеського володаря Вацлава II з німецьким королем Адольфом Нассау (1292–1298)	21
<i>Павленко С.</i> Спроба Б. Шереметева стати гетьманом (1700–1701 рр.)	32

Історія міст і сіл

<i>Пилипенко О.</i> Участь земств та сільськогосподарських товариств Наддніпрянської України в організації зовнішньої торгівлі аграрною продукцією наприкінці XIX – на початку XX ст.	45
--	----

Церковна старовина

<i>Шуміло В.</i> Повсякденність буття Єлецького та Троїцько-Іллінського монастирів під час першої, другої та третьої хвиль червоного терору в Чернігові та Україні	57
<i>Миколайко Т.</i> Доля Троїцького монастиря за часів радянської влади в 20-ті роки XX ст.	80
<i>Федчук О.</i> Священник Олексій Пелипенко як «апостол» неонуїї на Волині	86

Мовою документів

<i>Мицик Ю., Тарасенко І.</i> Із нових документів до історії Сіверщини XVII–XVIII ст. (частина 26)	95
<i>Мешковой М., Павленко С.</i> Лист шведського канцлера Карла Піпера до польського короля Станіслава Лещинського про І. Мазепу від 21 вересня 1705 р.	117

Розвідки

<i>Шара Л.</i> Єврейська спільнота в умовах модерного світу: роздуми на шпальтах «Єврейського обозрения» (1884 р.)	121
<i>Чистяков В., Ячменіхін К.</i> Історіографія секуляризації церковно-монастирських маєтностей 1786 р. в українських нарративних монографіях з історії Церкви (кінець XX – початок XXI ст.)	128

Літературознавчі студії

<i>Петрушко Л.</i> «Да не зайдець сонце въ гнѣве вашем...»: візія гніву в Києво-Печерському патерику	135
<i>Петренко-Цеунова О.</i> Театральна культура Києва епохи Бароко як засіб національного самовираження та втілення колоніального становища	150
<i>Новик О.</i> Художня інтерпретація мотиву правди у творах Семена Климовського	156
<i>Шуміло С., Спанєзі М.</i> Новіша історія України у віршах та перекладах. Роздуми над збіркою поезій: Poeti d'Ucraina a cura di Alessandro Achilli e Yaryna Grusha Possamai. Milano: Mondadori, 2022, 250 p.	162

Дослідницькі нотатки

<i>Солонська Н.</i> Бібліотека Київського Софійського собору XI століття в його історії: контекст Софієзнавства	172
---	-----

Рецензії. Огляди. Анотації

<i>Рижова О.</i> За покликом предків: Збірник матеріалів П'ятих Самоквасівських читань, присвячених пам'яті В.П. Коваленка / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка; Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського та ін.; редколегія: О.Б. Коваленко та ін. Чернівці: <i>SCRIPTORIUM</i> , 2019. 204 с.: іл.	185
<i>Гордієнко Д.</i> Сергій Плохій. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Романа Ключка. – Переробл. і доп. вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. 512 с.	188

Гейда О. Нове монографічне дослідження історії чернігівської єпархії // Тарасенко О.Ф. Чернігівська єпархія у ХІХ – на початку ХХ ст. Чернігів: Десна Поліграф, 2022. 320 с. 193

Листи до редакції

Студьонова Л. Деякі примітки до рецензії С.О. Павленка на книгу В.М. Половця «Спогади» 196

Некрологи

Пам'яті Юрія Олександровича Коваленка (1966–2023) 200

CONTENT

Into the depths of centuries

<i>Chernenko O.</i> Chernihiv beast from Boris and Gleb cathedral	7
<i>Likhtei I.</i> Political turns: relations of the Czech sovereign Wenceslas II with the German king Adolf of Nassau (1292–1298)	21
<i>Pavlenko S. B.</i> Sheremetev's attempt to become hetman (1700–1701)	32

The history of cities and villages

<i>Pylypenko O.</i> The participation of zemstvos and agricultural societies of Naddnipryanska Ukraine in the organization of foreign trade in agricultural products in the end of the 19 th – the beginning of the 20 th c.	45
---	----

Church antiquities

<i>Shumilo V.</i> The everyday life of the Yelets and Trinity-Elijah monasteries during the first, the second and the third waves of the red terror in Chernihiv and Ukraine	57
<i>Mykolayko T.</i> The fate of the Trinity Monastery during the Soviet authority in the 20s of the 20 th c.	80
<i>Fedchuk O.</i> Priest Oleksii Pelypenko as the «apostle» of neo-Union in Volyn	86

The language of documents

<i>Mytsyk Yu., Tarasenko I.</i> From new documents on the history of the Sivershchyna XVII–XVIII centuries (part 26)	95
<i>Meshkvoi M., Pavlenko, S.</i> Letter from Swedish Chancellor Karl Pieper to the Polish King Stanislaw Leszczynski about I. Mazepa dated 21 of September, 1705	117

Explorations

<i>Shara L.</i> The Jewish community in conditions of the modern world: reflections in the columns of «Yevreyskoe obozrenie» (1884)	121
<i>Chystiakov V., Yachmenikhin K.</i> Historiography of the secularization of church-monastery estates in 1786 in Ukrainian narrative monographs on the history of the Church (the end of the 20 th – the beginning of the 21 st century)	128

Literary studies

<i>Petrushko L.</i> “Do not let the sun go down in your anger”: the vision of anger in the Kiev-Pechersk Paterikon	135
<i>Petrenko-Tseunova O.</i> Theatrical culture in Kyiv of the Baroque period as a means of national self-expression and embodiment of the colonial status	150
<i>Novyk O.</i> Fictional interpretation of the motif of truth in Semen Klymovskyi's works	156
<i>Shumilo S., Spagnesi M.</i> A newer history of Ukraine in poems and translations. Reflections on a collection of poems: Poeti d'Ucraina a cura di Alessandro Achilli e Yaryna Grusha Possamai. Milano: Mondadori, 2022, 250 p.	162

Research notes

<i>Solonska N.</i> The library of Kyiv St. Sophia cathedral of the 11 th century in the history of the monastery: the context of Sophia sciences	172
---	-----

Reviews. Overview. Annotations

<i>Ryzhova O.</i> At the call of ancestors: Proceedings of the Fifth Samokvas readings, dedicated to the memory of V.P. Kovalenko / Taras Shevchenko National university «Chernihiv Collegium»; O.M. Lazarevsky Educational-research institute of history and socio-humanitarian disciplines, etc.; editorial board: O.B. Kovalenko and others. Chernihiv: <i>SCRIPTORIUM</i> , 2019. 204 p.: il.	185
<i>Hordiienko D.</i> Serhii Ploky. The gates of Europe. A history of Ukraine from Scythian Wars to Independence / Translated from English by Roman Klochko. – Revised and supplemented edition. Kharkiv: Book Club «Family Leisure Club», 2023. 512 p.].	188
<i>Heyda O.</i> A new monographic study of the history of the Chernihiv diocese // Tarasenko O.F. Chernihiv diocese in the 19th – the early 20th c. Chernihiv: Desna Polygraph, 2022. 320 p.	193

Letters to redaction

Stuđionova L. Some notes on S.O. Pavlenko's review of V.M. Polovets's book «Memories» 196

Necrologies

In memory of Yury Oleksandrovich Kovalenko (1966–2023) 200

